

SÜS BİTKİLERİ ÜRETİMİNDE GELİŞMELER

Prof. Dr. Murat Ertuğrul YAZGAN¹
Prof. Dr. Aslı B. KORKUT²
Doç. Dr. Emin BARIŞ¹
Doç. Dr. Süleyman ERKAL³
Yrd. Doç. Dr. Rüya YILMAZ²
Uzm. Kamil ERKEN³
Müh. Kamil GÜRSAN³
Araş. Gör. Murat ÖZYAVUZ¹

¹ Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, ANKARA

² Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, TEKİRDAĞ

³ Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü - YALOVA

ÖZET

Ülkemiz jeolojik yapısı, buna bağlı olarak değişik karakterdeki toprak yapısı ve farklı iklim koşulları nedeniyle üç ayrı floranın tipik bitkilerini ve tipik özelliklerini içeren dünyanın sayılı ülkelerinden birisidir. Günümüzde ıslah çalışmaları sonucu elde edilen bir çok süs bitkisinin kaynağı Anadolu'dur. Fakat bugüne kadar Türkiye'nin bazı sorunlar nedeniyle bu avantajlarını pek yerinde kullanamadığı görülmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye ve AB ülkelerindeki, peyzaj çalışmalarında kullanılan bitki materyallerinin üretim alanları, kullanım miktarı ve parasal değerleri ile ithalat ve ihracat miktarları ve bunların parasal değerleri analiz edilmektedir.

1.GİRİŞ

Yüzyıllar önce estetik amaçlarla kullanılmaya başlanan çiçek, günümüzde kentleşme, doğadan uzaklaşan insanların doğa özleminin giderilmesi, kentlerin daha yaşanılır ortamlar haline getirilmesi gibi amaçlarla kullanılmakta ve bugün birçok ülkenin ekonomik kalkınmasında çok önemli rol oynayan ticari bir dal olarak dikkat çekmektedir [Korkut ve ark., 1995].

Süs bitkileri genel bir kavram olup, kesme çiçekler ve çiçekler ve kesme yeşillikler, saksılı bitkiler (çiçekli ve saksılı bitkiler) ile peyzaj için kullanılan bitkileri kapsamaktadır. Çizelge 1'de dünyada süs bitkileri satışlarının ürün grupları ve toplam içindeki % oranları verilmiştir [Gürsan ve Erkal, 1998].

Dünya'da ve Türkiye'de süs bitkileri üretim ve pazarlaması son 40 yılda çok hızlı bir gelişme ve değişim içerisinde olmuştur. Gelişmiş ülkelerde yeni teknik ve teknolojilerin üretimde kullanılmasına özen gösterilirken, Afrika, G.Amerika vb. gelişmekte olan ülkeler, doğal kaynaklarını, iklim ve ekolojik avantajlarını süs bitkileri üretiminde kullanarak ülke ekonomilerine önemli katkılar sağlamışlardır.

Hollanda'da Rabobank tahminlerine göre, Dünya'da süs bitkileri endüstrisinin getirisi 50 milyar dolardan fazladır. Bu toplam içerisinde; kesme çiçekler 24.7 milyar \$ ile ilk sırayı almaktadır. Saksılı bitkiler 14.3 milyar \$, ağaç-ağaççıklar 7.6 milyar \$, çiçek soğanları 0.9 milyar \$ ve diğer üretim materyalleri (tohum, çelik, doku kültürü vb.) 1.6 milyar \$ değerinde olduğu bildirilmektedir (De Groot, 1998).

Doğadaki bütün bitkiler SÜS BİTKİSİ olarak kullanılabilir. Dolayısıyla 'Süs Bitkileri' deyimini genel bir kavram olup; anlaşılabilirliği artırmak için Süs Bitkileri 4 ana grupta incelenmektedir:

- Kesme çiçekler,
- Saksılı salon bitkileri,
- Dış mekan süs bitkileri ve
- Doğal çiçek soğanları

Çizelge 1. Dünyada süs bitkileri satışlarının ürün gruplarına göre dağılımı [Gürsan ve Erkal, 1998].

ÜRÜN GRUPLARI	Satış Tutarı (Milyon \$)	Toplam İçindeki Oranı (%)
Kesme Çiçekler	24,700	50,31
Saksılı Bitkiler	14,300	29,12
Süs Ağaç ve Fidanları	7,600	15,48
Çiçek Soğanları	0,900	1,83
Diğer Bitkisel Materyal	1,600	3,26
TOPLAM	49,100	100,00

Dünyada yaklaşık 145 ülkede ticari anlamda süs bitkileri üretimi yapılmaktadır. Bu ülkelerdeki toplam üretim alanı 223.105 hektar olarak tahmin edilmektedir. Süs bitkileri alanı bakımından Asya – Pasifik ülkeleri, satış değeri bakımından Avrupa ülkeleri, satış değeri bakımından Avrupa ülkeleri liderdir [Gürsan ve Erkal, 1998].

Kesme çiçek ihracatçısı önemli ülkeler Avrupa'da Hollanda (% 59), Güney Amerika'da Kolombiya (%12) ve Ekvador, Afrika'da Kenya, Zimbabve, Zambia Asya'da Tailand sayılabilir. Saksı çiçeği ihracatında ise Hollanda (%48), Danimarka (%16), Belçika (%10) ilk sıralarda yer almaktadır. Gelişmekte olan bazı ülkeler, 1970 yılından sonra, süs bitkileri özellikle kesme çiçek üretim ve ticaretinden önemli gelir sağlamışlardır. Kolombiya, İsrail, Kenya en önemli örneklerdir.

Kesme çiçek ihracatı gelişmiş olan ülkelerin en önemli özelliklerinden birisi, mal satabilecekleri gelişmiş ülkelere komşu olmalarıdır. Hollanda, Almanya pazarını kullanarak Kolombiya, ABD pazarını kullanarak çiçek ihracatlarını geliştirmişlerdir. Diğer önemli bir özellikleri ise uygun iklim koşullarıdır. Kuzey yarım kürede yoğun kış yaşanan aylarda Afrika ve G. Amerika ülkeleri yaz dönemi yaşamakta gül, karanfil gibi bazı ürünleri kolayca yetiştirerek Kuzey Yarım Küredeki gelişmiş ülkelere ihraç edebilmektedirler. Bu iki özellik ucuz iş gücü ve Avrupa'nın teknolojisi ile birleşince, kesme çiçek ihracatı bu ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olmuştur.

Kesme çiçek üretiminde gelişmekte olan ülkeler ile rekabet edemeyen Batı Avrupa ve ABD üreticileri çareyi ürün desenlerini değiştirmekte bulmuşlar ve teknoloji gerektiren ıslah ve damızlık üretimi (meristem kültürü), saksı çiçekleri üretimi ve dış mekan süs bitkileri gibi ürünlerde aramışlardır.

AB ülkeleri, bitki ve bitki materyalinin üretimi, kullanımı, ithalat ve ihracatında dünyada önemli bir yere sahiptir. Avrupa Birliği'nin bir parçası olmak isteyen Türkiye için, öncelikle bu pazarın bitki ve bitki materyalleri yönünden tanımlanması yapılmalıdır. Bu çalışmada adı geçen "Bitki" terimi; peyzaj çalışmalarında kullanılan çiçekli ve yapraklı iç mekan bitkileriyle tüm dış mekan bitkilerini ifade etmektedir.

“*Bitki Materyal*” terimi ise; doku (in vitro) kültürleri, iç ve dış mekan köklü ve köksüz çeliklerini ifade etmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Türkiye ve AB ülkelerindeki; peyzaj çalışmalarında kullanılan bitki ve bitki materyallerinin üretim alanları, kullanım miktarları ve parasal değerleri, ithalat ve ihracat miktarlarının analiz edilmesine ilişkin yayınlanmış kaynaklardan ve internet araştırmalarından elde edilen bilgiler bu çalışmada materyal olarak kullanılmıştır.

Elde edilen veriler, Türkiye ve AB ülkeleri dikkate alınarak incelenmiştir. Öncelikle, Türkiye’deki peyzaj çalışmalarında kullanılan bitkisel materyallerinin ticareti yıllara ve ürün gruplarına göre sayısal olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, AB ülkelerinin mevcut durumu, özellikle ithalat ve ihracat açısından sayısal olarak değerlendirilmiştir.

3. TÜRKİYE’DEKİ PEYZAJ ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN SÜS BİTKİLERİ ÜRETİMİNDEKİ GELİŞMELER

Türkiye’de süs bitkileri üretiminin başlaması 1940’lı yıllara rastlamaktadır. Önceleri İstanbul civarında ve Adalar’da başlayan çiçek üretimi daha sonra Yalova’da gelişme göstermiştir. 1945 yılında üreticilerin Kooperatif çatısı altında birleşerek ürünlerini pazarlama kolaylığı bulmaları çiçek yetiştiriciliğini çekici duruma getirmiştir. 1955 yılında diğer bir çiçekçilik kooperatifi kurulmuş ve her iki kooperatif de çiçekçiliğin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır.

1970’li yıllarda çiçek yetiştiriciliği İzmir’de başlamış ve gelişmiştir. O yıllarda çiçek yetiştiriciliği, sebze türlerinin getirisine bağlı olarak alternatif ürün olarak üreticilerce benimsenmiştir.

1985 yılında 2 önemli olay Türkiye Süs Bitkileri alt sektörüne etkide bulunmuştur. Birincisi Antalya’da İsrail teknolojisi ile 40 dekar alanda kurulan kesme çiçek seralarından kesme çiçek ihraç edilerek 1 milyon \$ gelir elde edilmiştir. Bu durum Türkiye’de bazı düşünceleri değiştirmiş “**Çiçek lüks tüketimdir, olmasa da olur**” düşüncesi yıkılmıştır.

1985 yılının ikinci olayı, saksı çiçeği ithalatının serbest bırakılması ile Türk tüketicisinin o güne kadar sınırlı sayıda olan türler dışında dünyanın en güzel saksı çiçekleri ile tanışması olmuştur. Çok değişik ithal saksı çiçekleri satışı, iç piyasada kesme çiçek satışlarını önemli şekilde azaltmıştır. Bu durum 1990 yılına kadar devam etmiş, 1990 yılından sonra sınır ticareti ile Bulgaristan, Romanya ve Rusya’ya yapılan ihracat özellikle kesme çiçek üretimini tekrar canlandırmıştır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın süs bitkileri ile ilgilenmesi de 1985 yılından sonra daha hızlanmıştır. 1985 yılına kadar, süs bitkileri faaliyetleri çiçek soğanı ihracatı ile sınırlı kalmış ve süs bitkisi olarak da çiçek soğanları ön planda tutulmuştur. Çiçekçilik Kooperatifleri Sanayi ve Ticaret Bakanlıklarına bağlı olduğu için çiçek üreticilerinin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile ilişkileri en az düzeyde kalmıştır. 1985 yılından sonra kesme çiçek ihracatı ve çeşitli süs bitkileri ithalat

izinleri Tarım ve Köyşleri Bakanlığından alınmaya başlayınca, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı konu ile daha fazla ilgilenmeye başlamış ve bu ilgi giderek artmıştır.

Giderek artan talep, birim alandan fazla ürün alınması ve yüksek gelir elde edilmesi, istihdama yapmış olduğu katkılar ve ihracat olanakları nedeniyle birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de bu sektör hızla gelişmektedir. Türkiye’de, peyzaj çalışmalarına yönelik bitkisel materyal sektörünü 4 grup altında toplamak mümkündür. Bu gruplar aşaşıda verilmiştir [Korkut ve ark. 1995; Titiz ve ark.2000]

- Kesme Çiçek
- İç mekan bitkileri
- Dış mekan bitkileri
- Doğal çiçek soğanları
-

Türkiye’de doğal çiçek soğanlarının kullanımına benzer bir kullanım AB ülkelerinde söz konusu olmadığından bu grup çalışma dışı bırakılmıştır.

3.1. Türkiye’de Süs Bitkilerinin Sektörel Dağılımı

Bir bitki gurubunda gelişmeleri izlemek, değişimleri görmek ve süs bitkilerinin geleceğini görebilmek, sağlıklı politikalar oluşturabilmek ve projeksiyonlar yapabilmek için sistematik bir şekilde düzenli verilerin olması gerekmektedir. Bu verilerin kayıtlarda bulunması ve değişik araştırmacılara aynı verilerin verilmesi gerekmektedir. Bu verilerin her yıl gözden geçirilerek değişimlerin kayıt edilmesi süs bitkilerinin en önemli konuları ve sorunları arasında görölmektedir.

Türkiye’de 50 yıldır süs bitkileri yetiştiriciliği yapılmasına karşın, süs bitkileri üretim miktarı ve üretim alanları Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan Tarımsal Yapı İstatistikler içinde yer almamaktadır. Tarım İl Müdürlükleri de bu konuda her yıl çalışma yapmamaktadır. Diğer taraftan süs bitkileri üreticileri vergi vb. kaygısıyla yetkililere doğru bilgiler de vermemektedir.

Gelecek için sağlıklı projeksiyonlar yapabilmek ve süs bitkileri politikalarını oluşturabilmek için süs bitkileri konularında (üretim alanları, üretim miktarları, üretilen tür ve çeşitler vb.) sağlıklı verilere mutlak gerek vardır.

Çiçekçilik Kooperatifleri ve İhracatçılarının dışında sağlıklı ve kayıtlı veriler bulmak çok zordur. BU nedenlerle ulaşılabilen verilerle sektörün değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Türkiye’deki süs bitkileri alt sektörü 4 ana konuda ele alınarak irdelenmiştir

3.1.1. Kesme Çiçekçilik

Kesme çiçek yetiştiriciliğinin dünyadaki tarihsel gelişimi süs bitkileri sektörünün gelişimiyle büyük ölçüde paralellik göstermiştir. Bu faaliyet alanı, ticari anlamda 20. yy.’ın başlarında önem kazanmaya başlamış ve özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra bir çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için önemli bir ticari konuma gelmiştir [Karagüzel ve ark. 2001].

Türkiye kesme çiçek üretim alanlarının yıllara göre değişimi Çizelge 2'de verilmiştir. Bu çizelgede Türkiye kesme çiçek üretim alanlarının 1993-1999 yılları arasında üç kat arttığı görülmektedir.

Çizelge 2. Türkiye Kesme Çiçek Üretim Alanları (Da.) [Karagüzel ve ark. 2001]

YETİŞME ORTAMI	YILLAR		
	1988	1993	1999
Cam Sera	454,7	360,8	382,8
Plastik Sera	2135,5	3574,4	9467,8
Açık Alan	2560,8	2758,7	5429,7
TOPLAM	5151,0	6693,9	15280,3

Türkiye'de kesme çiçek üretimi Marmara , Ege ve Akdeniz bölgelerinde yapılmaktadır [Çizelge 3].

Çizelge 3. Türkiye'deki kesme çiçek üretim alanlarının bölgelere ve yıllara göre dağılımı [Karagüzel ve ark. 2001]

BÖLGE	YILLAR							
	1988		1993		1999 Toplam		1999	
	Alan (da)	(%)	Alan (da)	(%)	Alan (da)	(%)	Tarla (da)	Sera (da)
Marmara	2397,0	46,5	2403,3	35,9	8700,0	56,9	4120,1	4579,9
Ege	2006,7	39,0	2518,8	37,6	3268,7	21,5	1113,7	2155,0
Akdeniz	722,1	14,0	1710,2	25,5	3136,4	20,5	77,0	3059,4
Diğer	25,2	0,5	50,0	1,0	174,7	1,1	118,4	56,3
TOPLAM	5151,0	100,0	6693,9	100,0	15280,3	100,0	5429,7	9850,6

Türkiye kesme çiçek tüketiminin 1995-1998 yılları arasındaki değişimi Çizelge 4'te verilmiştir. Çizelgede görüldüğü gibi, Türkiye kesme çiçek tüketim miktarı 1998 yılında 1995 yılına göre % 37.7 oranında artmıştır. Buna karşın, aynı dönemde tüketim değerlerindeki artış % 32.7 oranındadır.

Çizelge 4. Türkiye kesme çiçek tüketim miktarlarının yıllara göre değişimi [Karagüzel ve ark. 2001]

Yıllar	Tüketim Miktarı (Adet)	Değer (Milyon \$)
1995	163545040	16956
1996	185351160	17853
1997	174912279	16878
1998	231396857	21576

Türkiye kesme çiçek ihracatının miktarı ve parasal değerler açısından ortaya çıkan değişimi Çizelge 5'te verilmiştir. Çizelgeden de görüldüğü gibi, ihracat miktar ve değerlerinde olması gereken miktarda artışın olmaması bu yıllarda üretim ve pazarlama sorunlarının ortaya çıktığının göstergesidir.

Çizelge 5. Türkiye kesme çiçek ihracat miktarının yıllara göre değişimi [Karagüzel ve ark. 2001]

Yıllar	Miktar (Adet)	Değer (A.B.D. \$)
1995	116534039	10908451
1996	154458447	12093318
1997	169993797	13669484
1998	175378986	13535776

Türkiye’de kesme çiçek ithalatı ihracata göre oldukça düşük düzeydedir. Ancak Çizelge 6’da görüldüğü gibi, ithalat değerleri yıldan yıla önemli artışlar göstermeye başlamıştır.

Çizelge 6. Türkiye kesme çiçek ithalat miktarının yıllara göre değişimi [Karagüzel ve ark. 2001]

ÜLKELER	YILLAR							
	1995		1996		1997		1998	
	Değer (\$)	%	Değer (\$)	%	Değer (\$)	%	Değer (\$)	%
Hollanda	260.657	62,8	296.909	49,5	355.139	54,1	249.156	39,7
Diğer Ülkeler	155.262	37,2	302.379	50,5	300.836	45,9	379.000	60,3
TOPLAM	415.919	100,0	599.288	100,0	655.975	100,0	628.156	100,0

Çizelge 7. Avrupa Birliği’nin AB Üyesi Olmayan Ülkelerden Yaptığı Süs Bitkileri İthalat Miktarları (Ton)

ÜLKELER	1995	1996	1997	1998	PAZAR PAYI	1999	2000	PAZAR PAYI
KENYA	25.111	29.215	31.049	29.699	%22	35.620	40.418	%28
İSRAİL	24.994	37.486	35.523	40.837	%29	31.047	25.323	%18
ZİMBABWE	8.704	10.565	12.281	14.430	%11	16.850	19.761	%14
KOLOMBİYA	19.648	20.152	19.996	18.920	%14	26.723	18.521	%13
EKVATOR	4.314	5.362	6.743	9.685	%7	11.655	12.987	%9
TÜRKİYE	3.286	4.535	4.571	5.498	%4	18.924	3.554	%3
TAYLAND	3.121	3.103	2.930	3.227	%2	3.172	3.464	%2
ZAMBIA	1.089	1.549	2.009	2.642	%2	3.078	3.142	%2
TANZANYA	1.029	1.114	1.454	1.553	%1	2.130	2.228	%2
UGANDA	567	900	1.139	1.173	%1	1.318	2.211	%2
GÜNEY AFRIKA	1.386	2.097	2.211	2.247	%1	2.083	1.986	%1
FAS	2.838	2.604	2.584	1.992	%1	1.729	1.750	%1
HİNDİSTAN		1.742	2.075	1.764	%1	1.315	1.242	%1
POLONYA		547	497	605	%1	505	1.166	%1
Diğer Ülkeler	5.428	7.218	5.182	5.692	%2	5.517	6.046	%4
TOPLAM	101.515	128.189	130.244	139.964	%100	161.666	143.799	%100

Kaynak: Floriculture International, Haziran/2002

3.1.2. İç Mekan Bitkileri

Saksılı salon bitkileri üreten işletmelerin özel durumları ve yapıları ile diğer süs bitkilerinden farklı bir yapı sergilemektedir. Saksılı salon bitkileri üreten işletmeler genellikle;

- Kaloriferli ısıtma sistemleri kullanmaktadır.
- Bu bitkilerde nakliye zor olduğu için büyük pazarlara yakın yerlerde gelişmiştir.
- Kullandıkları üretim materyalinin çoğu ve toprak (torf) ithal kaynaklardan sağlanmaktadır.
- Plastik örtülü olmalarına rağmen diğer kesme çiçek işletmelerinden daha çok teknoloji kullanmaktadırlar. Otomatik (bilgisayarlı) gübreleme yapabilmektedirler.
- Pazarlama genellikle dağıtım şirketleri veya yerinde satış şeklinde olmaktadır.

İç mekan bitkileri üretimi Yalova civarında yoğunluk kazanmıştır. Türkiye de toplam saksı çiçeği üretim alanları 1999 yılında 541,7 dekar olarak belirlenmiştir. Üretim alanları bakımından Yalova 160 da., İzmir 138,5 da., Antalya 75 da. ve Adana 60 da. Üretim alanları ile ilk sıralarda yer almaktadır. İç mekan süs bitkileri üretimi yapan işletme sayıları da sınırlıdır. İlk yatırım masraflarının yüksek olması ve özel üretim ve yetiştirme bilgileri ve pazarlama teknikleri gerektirmesi nedeniyle bu sektördeki işletme sayıları sınırlı kalmıştır. Türkiye’de toplam 80-100 arasında salon bitkisi üreten işletme olduğu tahmin edilmektedir. Bunların yarısından fazlası Yalova’da bulunmaktadır. Üretilen saksılı salon bitkisi miktarının da 12-15 milyon adet civarındadır.

Türkiye’de yaklaşık 300 dekar üretim sahasından 3-4 milyon civarında saksılı süs bitkisi üretilmektedir. Bu bitkilerin tahmini değeri 6-7 milyon dolar civarındadır. Türkiye’de saksılı salon bitkileri üretimi Marmara Bölgesi’nde özellikle Yalova ve civarında yoğunlaşmıştır. Yalova’nın toplam üretim alanı 155 dekar olup Türkiye üretim alanının % 60’ını oluşturmaktadır [Gürsan, Erkan, 1998].

Türkiye’de iç mekan süs bitkileri yetiştiriciliğinde kullanılan sera alanları Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8. Türkiye’de iç mekan süs bitkileri yetiştiriciliğinde kullanılan sera alanları [Korkut ve ark. 1995]

Bölgeler	Sera Tipi		TOPLAM	
	Cam	Plastik	Toplam	% si
Marmara	66,6	116,2	182,8	49,0
Ege	35,0	94,4	129,4	34,7
Akdeniz	19,2	38,0	57,2	15,4
Diğer	1,2	2,3	3,5	0,3
TOPLAM	122,0	250,9	372,9	0,3

Heinrich ve Siegmond [1997]’a göre, Türkiye’nin iç mekan bitkileri ihrac ettiği ülkeler ve ihracat miktarları Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 9. Türkiye'nin 1995 yılı iç mekan bitkileri ihraç ettiği ülkeler ve ihracat miktarları [x 1000 kg] [Titiz ve ark., 2000]

ÜRÜN	Alm.	Bel.	Dani.	İsp a.	Fran.	İtal.	Hol.	İng.	Toplam
Tohumdan Üretilen Süs Bitki	164	24	10	1	25	3308	1581	2	5115
Kuru Kesme Çiçekler	4	1	-	-	-	11	32	-	48
Kuru Yapraklar	10	-	-	-	4	6	-	2	22
Canlı Bitkiler	150	23	10	1	18	3271	1391	-	4864
Çiçekli Saksı Bitkileri	3	-	1	-	-	-	134	-	138
Yapraklı Bitkiler	3	-	9	1	-	685	813	-	1511
Diğer Canlı Bitkiler	16	-	-	-	12	1599	26	-	1623

Türkiye'nin 1997 yılında gerçekleştirdiği az miktardaki iç mekan bitkileri ihracatı Çizelge 9'da, ithalatı ise Çizelge 10'da verilmiştir.

Çizelge 9. Türkiye'nin 1997 yılında gerçekleştirdiği iç mekan bitkileri ihracatı [Titiz ve ark., 2000]

Ürün Grubu	Miktar (kg)	Değer (\$)
Salon Bitkilerinin köklendirilmiş çelikleri (kaktüsler hariç)	2.729	3.128
Salon Bitk.-tomurcuklu/çiçek açmış çiçekler (kaktüsler hariç)	584	1.940

Çizelge 10. Türkiye'nin 1997 yılında gerçekleştirdiği iç mekan bitkileri ithalatı [Titiz ve ark., 2000]

Ürün Grubu	Miktar (kg)	Değer (\$)
Salon Bitkilerinin köklendirilmiş çelikleri (kaktüsler hariç)	153.596	286.153
Salon Bitkilerinin köklendirilmiş fidanları (kaktüsler hariç)	39.250	82.677
Salon Bitk.-tomurcuklu/çiçek açmış çiçekler (kaktüsler hariç)	48.019	56.973

3.1.3. Dış Mekan Bitkileri

Ülkemizde 1990'lı yıllarda dış mekan süsü bitkilerini yetiştiren fidanlıklar incelendiğinde; üretim çoğunlukla Orman Genel Müdürlüğü, Karayolları tarafından ve çok az olarak da özel fidanlıklarda yapıldığı görülmektedir [Söğüt ve Emeksiz, 1992]. Özellikle son yıllarda turizm sektöründe yeni otel ve tatil köyleri gibi artan organize yatırımlar sahil kesimlerindeki illerde özel fidanlıkların artışını da beraberinde getirmiştir [Titiz ve ark., 2000]. Türkiye'de 13 ilde, yerel yönetimlere ait yaklaşık 532 dekar alanda dış mekan bitkisi üretimi yapılmaktadır, bunun 3.6 dekarını yer örtücüler kapsamaktadır. Türkiye'de; 18020 m² cam serada, 124.065 m² plastik serada ve 839.888 m² açıkta olmak üzere toplam 981973 m² alanda dış mekan bitki üretimi yapılmaktadır [Korkut ve ark. 1995].

Türkiye'nin dış mekan bitkileri ticareti ile ilgili verilerin düzenli olmaması nedeniyle iç ticaret kapasitesi hakkında bilgi vermek zordur. İhracat ve ithalat değişik gümrük tarife numaraları altında ve diğer bitkilerle iç içe geçmiş durumda yapıldığından kesin rakamlar belirlenmemektedir. 1997 yılı dış mekan bitkileri ihracatı parasal değeri 1.276.402 \$'dır [Çizelge 11]. Farklı bir kaynaktan alınan bilgiye göre ise; Türkiye'nin dış mekan bitki ihracatını gerçekleştirdiği ülkeler, miktar ve parasal değerleri Çizelge 12'de verilmiştir. Çizelge 11 ve 12'de verilen ihracatın parasal değerleri karşılaştırıldığında toplamda aynı yıl içinde 2 farklı rakam ortaya çıkmaktadır. Çizelge 12'de verilen ihracı yapılan dış mekan bitkileri (Rhododendron, Açelya, Güller, Diğer Canlı Bitkiler, Mantar Miselleri, Taze Yapraklar, Dallar, Otlar ve Noel Ağaçları) terminolojideki ve gümrük tarife numaralarındaki karışıklık nedeniyle daha fazla bitki grubunu içermektedir [Titiz ve ark., 2000].

Çizelge 11. Türkiye'de 1997 yılında ihraç edilen dış mekan bitkileri ve parasal değerleri [Titiz ve ark., 2000]

İHRAÇ EDİLEN BİTKİLER	PARASAL DEĞER (\$)
Rhododendronlar (Aşılı ve Aşısız)	243.756
Güller (aşılı)	5.799
Güller (aşısız)	36.757
Orman ağaçları fideleri	6.826
Diğer ağaç ve çalılıarın köklü çelikleri	83.410
Diğer ağaç ve çalılıarın aşısı, kalem ve gözleri	835.458
Diğer dış mekan bitkileri köksüz çelik, fidan, aşısı kalem ve gözleri	61.538
Noel ağaçları ve çamlar	2.858
TOPLAM	1.276.402

Türkiye'nin ithal ettiği bitkiler ve toplam parasal değerleri Çizelge 13'de verilmektedir. 1996 yılında Türkiye'nin dış mekân bitkileri ithalat tutarı 10.0 milyon \$ iken, bu rakam 1997 yılında 12.3 milyon \$'a yükselmiştir. İthal edilen süs bitkileri içerisinde dış mekan bitkileri yer almaktadır. Dış mekân bitkilerinin genel ithalat toplamı içerisindeki payı 1997 yılı verilerine bakıldığında %63'e ulaşmıştır.

Çizelge 12. Türkiye'nin dış mekan bitkileri ihracatı (ülkeler; miktar ve değerler) [Titiz ve ark., 2000]

Ülke adı	Miktar (Adet)	Parasal Değer (\$)
Almanya	113.965	151.867
Japonya	117.501	668.785
K.K.T.C.	61.046	260.635
Avustralya	1.598	2.278
Bulgaristan	198.307	294.544
İtalya	7.621	9.760
Kazakistan	35.579	123.924
Rusya Fed.	59	180
Hollanda	332.174	510.369
Fransa	567	2.290
A.B.D.	837	5.202
İsviçre	1.030	1.501
Türkmenistan	4.490	26.825
Toplam	929.870	2.164.448

*Bitkiler; Rhododendron, Açelya, Güller, Diğer Canlı Bitkiler, Mantar Miselleri, Taze Yapraklar, Dallar, Otlar ve Noel Ağaçlarıdır.

Çizelge 13. Türkiye'de 1997 yılında ithal edilen dış mekan bitkileri ve parasal değerleri [Titiz ve ark., 2000]

İTHAL EDİLEN BİTKİLER	PARASAL DEĞER (\$)
Rhododendronlar (Aşılı ve Aşısız)	314.470
Güller (aşılı)	33.510
Güller (aşısız)	157.989
Orman ağaçları fideleri	174.861
Diğer ağaç ve çalılarının köklü çelikleri	1.180.707
Diğer ağaç ve çalılarının köklü fidanları	122.580
Diğer ağaç ve çalılarının aşı, kalem ve gözleri	7.498.636
Çok yıllık bitkilerin köksüz çelik, fidan, aşı kalem ve gözleri	303.320
Diğer dış mekan bitkileri köksüz çelik, fidan, aşı kalem ve gözleri	2.486.334
TOPLAM	12.272.407

Farklı bir kaynaktan alınan bilgiye göre ise; Türkiye'nin dış mekan bitki ithalatını gerçekleştirdiği ülkeler, miktar ve parasal değerleri Çizelge 14'de verilmiştir. Çizelge 13 ve 14'de verilen ithalatın parasal değerleri karşılaştırıldığında toplamda aynı yıl içinde 2 farklı rakam ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni ise ihracatta olduğu gibi Çizelge 14'de verilen ithalatı yapılan dış mekan bitkilerinin (Rhododendron, Açelya, Güller, Diğer Canlı Bitkiler, Mantar Miselleri, Taze Yapraklar, Dallar, Otlar ve Noel Ağaçları) terminolojideki ve gümrük tarife numaralarındaki karışıklığından kaynaklanmaktadır [Titiz ve ark., 2000]

Çizelge 14. Türkiye'nin dış mekan bitkileri ithalatı (1997 yılı - ülkeler, miktar ve değerler) (An, 1999)

Ülke adı	Miktar (Adet)	Parasal Değer (\$)
Almanya	106.741	160.351
Japonya	6.322	16.684
Belçika – Lüksem.	349.911	403.131
Avustralya	11.667	19.336
Bulgaristan	725.653	548.361
İtalya	13.686.523	10.018.302
İngiltere	327	1.194
Rusya Fed.	1.500	1.357
Hollanda	2.862.754	4.525.037
Fransa	268.948	439.964
A.B.D.	134.882	90.690
İsviçre	4.900	4.464
Moldava	129.049	62.163
G.Kore Cum.	1.778	3.355
Honduras	39.384	52.284
İspanya	62.595	42.979
Kostarika	46.691	110.193
Ukrayna	24.820	48.854
İran	34	630
İrlanda	77.483	114.215
İsrail	48.800	325.598
Macaristan	52.850	92.490
Tayland	50	945
Toplam	928.870	17.062.653

3.1.4. Çiçek Soğanları

Doğal çiçek soğanları doğadan toplanıp satılan geofitlerdir. Ege, Akdeniz ve Karadeniz Bölgesinin dağlarında doğal olarak yetişen Galanthus, Anemone, Cyclamen vb. gibi bitkilerin soğanları yüz yıldan daha uzun süredir toplanıp ihraç edilmektedir. Yılda yaklaşık 2 milyon \$ civarında gelir sağlamaktadırlar. Ancak doğada nesli tükenmekte olan bazı türlerin sökülmesi ve ticareti yasaklanmıştır. Ticareti yapılanlar da Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının izni ile ve kontenjanlar dahilinde satılabilmektedir.

Bu durumda yıllarca önemli bir döviz kaynağı olarak yurt dışına satılan doğal çiçek soğanlarının dış satımı azalmakta ve doğayı koruma güdüsü ağırlık kazanmaktadır. Doğada yetişen çiçek soğanlarının kültüre alma çabalarında artış görülmekte Bakanlık ve özel sektör firmalarınca bu konudaki arayışlar sürdürülmektedir.

Çalışmalar sonucunda, Siklamen türünde tohumdan yetiştiricilik başarılı olmuş, leucojum ve L.candidum türlerinin üretiminde Pullardan üretim başarılı olmuş ancak Galanthus türünde henüz yeterli üretim gelişmeleri sağlanamamıştır. Bu nedenle Bakanlık, artık doğadan sökülme yerine, kültüre alınarak üretilmiş doğal çiçek soğanlarının ihracına öncelik vermektedir.

Bu konuda çalışan kişi ve kuruluşların bir araya getirilerek sorunların çözülmesi yaklaşımı benimsenmiş ve AR-GE kaynaklarının artırılması amaçlanmıştır.

4. PEYZAJ MİMARLIĞI ÇALIŞMALARINDA DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜNDEN YARARLANMA

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle, son derece zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Dünya üzerinde mevcut bir çok bitki türünün ana vatanı ve gen merkezleri yurdumuzdur. Doğal bitki örtümüzde yer alan bir çok bitki Avrupa ve Amerika'daki bir çok ülkede değerli süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde ise yeşil alan uygulamalarında, hatta kırsal planlamalar için bile, çoğu zaman yabancı yurtlu bitkilerin kullanımına karşı bir eğilim olması nedeniyle ekolojik faktörleri ve ekonomik olanakları zorlayan yetersiz bir planlama ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizin çeşitli iklim bölgelerinde, çeşitli kullanımlar için zengin bir liste yapmak mümkündür. Ekolojik koşulları ve bakım şartlarını zorlamadan parklar, yol ağaçları, karayolları bitkisel uygulamaları, kumulların durdurulması, kar ve rüzgar perdeleri, erozyon önleme çalışmaları ve toprak stabilizasyonu v.b. için Türkiye'nin her tarafında doğal bitki örtüsünde ağaç ve çalı türlerinden seçim yapmak ve yetiştiriciliği bu yönlü gelişme sağlamak en ideal yoldur. Ülkemizin gerçeklerini göz önünde bulundurarak güzel ve ucuz bir bitkisel uygulamanın esaslarını saptamak mümkün olduğu kadar gereklidir de.

Bu bildiride Ülkemizdeki bir çok yeşil alan uygulamaları için üretilen ve kullanılan bitkisel materyalin büyük çoğunluğunun yabancı yurtlu bitkilerden oluştuğu, bunların bir kısmının ülkemizdeki fidanlıklarda yetiştirildiği, bir kısmının ise büyük masraflarla yurt dışından ithal edildiği, özellikle son yıllarda büyük kentlerde yapılan bitkisel uygulamalarda bu yabancı yurtlu bitkilerin ithali ve ekolojik nedenlerle uygulamadaki kayıplar sonucunda önemli ekonomik zararlara uğrandığı Ankara örneğinde ortaya konularak yeşil alan düzenlenmesinde ve süs bitkileri üretiminde doğal bitki örtüsünden yararlanmanın gereği ve önemi tartışılacaktır.

Bu soruya ilk anda "doğal ortamlarda yabancı olarak yetişen bitkiler doğal bitkidir" şeklinde bir cevap verilebilir; ancak bu, bir bitkinin "doğal bitki" olabilmesi için tek koşul değildir. Çünkü bazı bitki türleri çok uzun yıllar önce insan aktiviteleri tarafından doğal ortamlara taşındıktan sonra bu alanlarda çoğalıp yayılarak o ortamlara çok iyi bir uyum sağlayabilirler. Bu nedenle doğal bitkinin tanımı sadece bitkilerin belirli alanlarda doğal olarak yetişiyor olmalarını değil aynı zamanda o alanlara insanlar tarafından taşınmamış olmalarını da ifade etmelidir. Doğal bitkiler bir bölge içerisinde jeolojik zamanlar içerisinde o bölgeye özgü iklim, toprak, yağış, kuraklık ve don gibi fiziksel ve biyotik karakteristiklere bağlı olarak evrimleşirler ve o bölgedeki yerel bitki topluluklarında bulunan diğer türlerle karşılıklı etkileşim içerisinde bulunurlar. Bu şekilde doğal bitkiler buldukları koşullara mükemmel olarak adapte olmalarını sağlayan belirli özelliklere sahip olurlar ve bu özellikleriyle peyzaj düzenleme, koruma ve restorasyon projeleri için son derece önemli alternatifler sağlarlar.

Bitki örtüsünün devreye girmiş olduğu doğal işlemler karmaşık yapıdaki biyolojik çeşitlilik tarafından desteklenen sağlıklı bir ekosistem döngüsünü ortaya koyar. Bu nedenle doğal bitki örtüsü bulunduğu alanlardaki tüm fiziksel ve biyotik faktörlerle karşılıklı ve sürekli bir etkileşim içerisinde. Doğal bitki örtüsü bir yandan yaşam

ortamlarındaki diğer canlı ve cansız faktörlerden etkilenirken diğer yandan onların varlığı ve çeşitliliği açısından en önemli faktörlerden birisini oluşturur.

Doğal bitkiler lokal çevre koşullarına en iyi uyum sağlayan bitki türleridir ve her şeyden önce geniş ekolojik ölçeklerde doğal bitkilerin plantasyonu doğal canlı topluluklarının yaşamına önemli katkılar sağlar. Bir çok estetik ve fonksiyonel özelliklerinin yanısıra doğal bitkiler toprağın verimliliğine katkıda bulunurlar, erozyonu azaltırlar ve genellikle bir çok yabancı yurtlu bitkiye oranla daha az gübre, ilaç gibi kimyasal madde girdisine ve diğer bakım önlemlerine gereksinim gösterirler.

Bir çok ülkede plantasyon çalışmalarında doğal bitkilere yönelik ilgi giderek artmaktadır. Bu ilginin temel nedenleri:

- Estetik : güzellik, ilginç veya nadir görülen formlar ve doğal çevreyle bağlantının sağlanması.
- Çevre: Su kullanımının azalması, daha az pestisit ve gübre kullanımı, yaban yaşamı için uygun ortam oluşturulması.
- Bakım: Düşük uzun vadeli bakım masrafları, bitki dayanıklılığının artması ve daha az iş gereksinim duyulması olarak sıralanabilir.

Doğal bitki kullanımının yararlarından bazıları aşağıda sıralanmıştır:

1. Doğal bitkiler yabancı yurtlu bitkilere oranla daha dayanıklıdır ve uygun biçimde yerleştirildiklerinde ve dikildiklerinde bölgesel iklim ekstremlerinden daha az etkilenirler.
2. Doğal bitkiler yerel çevre koşullarına en iyi şekilde uyum sağlarlar, toprak verimliliğine katkıda bulunurlar, erozyonu azaltırlar ve genellikle diğer bitki türlerine oranla daha az gübre ve ilaca gereksinim duyarlar. Bu özellikleri nedeniyle doğal bitkilerle yapılan plantasyon çalışmalarında ilk tesis ve bakım masrafları genel olarak yabancı yurtlu bitkilerin kullanıldığı plantasyon çalışmalarına oranla daha azdır.
3. Doğal bitkiler yaban yaşamı için besin ve barınak sağlarlar. Doğal habitatlar kentsel yerleşimler ve banliyölerle yer değiştirdiğinden bu mekanların düzenlenmesinde doğal bitki türlerinin kullanılması buralarda oluşan yaban yaşamı için hayati önem taşıyan barınakları oluşturur. Ayrıca yaban yaşamı habitatlarının bakımı ve onarılması için doğal bitkilerden yararlanılabilir.
4. Doğal bitki türlerinin kullanılması sağlıklı bir ekosistemin oluşturulmasına ya da onarılmasına katkıda bulunur. Kentsel yerleşimlerde doğal bitki türleri kullanılarak yapılan plantasyon çalışmaları alanın peyzaj karakterinin yeniden kazandırılmasına yardımcı olur.
5. Doğal bitkiler kullanılarak yapılan plantasyon çalışmalarının bazı subjektif katkıları da olabilir. Bir çok yabancı yurtlu bitki türlerinin aksine doğal bitki türleri dikildikleri alana ait oldukları hissini uyandırır. Örneğin Alpin vejetasyonun dağlık alanlarda, tropik orman bitkilerinin yağmur ormanlarında, kaktüs ve sukulentlerin kendi yaşam alanlarında en güzel görüntüleri vermeleri gibi.
6. Bazı yabancı yurtlu bitkiler buldukları mekanlara doğal türlerden daha fazla uyum sağlarlar ve dikildikleri mekanlardan taşarak işgalci bitkiler olarak doğal

ortamlara yayılırlar. İşgalci egzotik bitkiler biyolojik çeşitlilik açısından ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Doğal bitki türleri kullanılarak yapılan plantasyon çalışmaları gelecekte oluşabilecek “işgalci bitki” istilalarını önler.

Türkiye familya, cins ve tür sayısı bakımından zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Avrupa'nın birçok ülkesi yanında, komşusu olan ülkeler arasında da bitki taksonu sayısı açısından en zengin ülkedir. Türkiye'nin floristik zenginliği diğer ülkelerin florası ile karşılaştırıldığında açıkça ortaya çıkar. Türkiye'de 8715 türde 10 bin 400 takson yer alırken bu rakam Suriye'de 3500, İran'da 7000, Bulgaristan'da 3300, Almanya'da 2500 ve İngiltere'de 2000 dir. Türkiye endemik bitkiler açısından da Dünyanın dikkat çeken ülkelerinden birisidir. 9000 çiçekli bitki türünden yaklaşık 3000 tanesi endemik olup bu sayı bütün Avrupa ülkelerinin endemik türlerinin (2500) sayısından daha fazladır.

Böylesine zengin doğal bitki varlığına sahip ülkemizdeki yeşil alan uygulamalarında bu zengin kaynaktan son derece az yararlanıldığı açıkça görülebilmektedir. En küçük ev bahçesinden kamu kurumlarının bahçelerine, parklardan yol ve refüj düzenlemelerine kadar tüm yeşil alan uygulamalarında kullanılan bitkilerin çok büyük bir kısmını egzotik (yabancı yurtlu) bitki türleri oluşturmaktadır. Bunun yanısıra kırsal alanlarda bozulan doğal peyzajın yeniden kazanılmasına yönelik olarak yapılan karayolları plantasyonu, gölet ve baraj çevresi düzenlemeleri gibi büyük ölçekli uygulamalarda bile bir çok egzotik bitki türüne yer verilmekte sonuç olarak mevcut doğal yapıya yabancı değişik görüntüler ortaya çıkmaktadır. Bu uygulamalarda kullanılmak amacıyla bitki materyali pazarlayan fidanlıklarımızda da talebe paralel olarak büyük ölçüde egzotik bitki türlerinin üretim ve satışı yapılmakta, doğal bitki türlerine yönelik adaptasyon ve üretim çalışmalarına bazı kamuya ait fidanlıklar dışında hemen hemen hiç yer verilmemektedir.

5. AB ÜLKELERİNDEKİ PEYZAJ ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN BİTKİ MATERYALİNİN ANALİZİ

5.1. AB Bitki Materyali Üretim Alanları ve Üretimim Parasal Değeri

AB'de bitki materyali üreten başlıca ülkeler üretim alanları ve yılları Çizelge 15'de verilmektedir [AIPH, 2002]. İtalya, bitki üretimine en fazla alanı ayıran Avrupa ülkesidir. Hollanda ise çok az bir farkla İtalya'yı takip etmektedir. Fakat Hollanda bitki üretiminden elde edilen parasal kazanç açısından AB'nin lider üyesidir [CBI, 2004]. Çizelge 16'da 1999 – 2002 yılları arasında, AB ülkelerinin bitki üretiminde elde ettikleri parasal değerler verilmektedir [AIPH, 2002]

Çizelge 15. AB'de bitki materyali üreten başlıca ülkeler üretim alanları (ha.) [AIPH, 2002]

Ülke	Alan (ha)	Yıl
İtalya	8,464	1998
Hollanda	8,224	2001
İspanya	7,617	1997
İngiltere	7,297	2000
Almanya	7,056	2000
Fransa	6,628	1999

Avusturya	1,982	1999
Belçika	1,721	1999
Yunanistan	990	1996
Danimarka	444	1999
Finlandiya	141	1999

Çizelge 16. 1999 – 2002 yılları arasında, AB ülkelerinin bitki üretiminde elde ettikleri parasal değerler (Milyon €) [AIPH 2002].

Ülke	Üretimin Parasal Miktarı	Yıl
Hollanda	1068	2002
Almanya	907	2002
Fransa	340	1999
Danimarka	337	2002
İtalya	249	1999
Belçika	198	1999
İspanya	112	2002
İngiltere	68	2002
Avusturya	57	2001
İsveç	50	2000
Finlandiya	50	2002
Çek Cumhuriyeti	22	1999
Polonya	12	2000
Macaristan	10	2002
İrlanda	5	2002
Slovenya	3	2000

5.2. AB'nin Bitki Tüketimi

AB ülkelerinin bitki alımı için harcadıkları toplam miktar 7.3 milyar € olarak hesaplanmıştır. Bitki tüketimi için en fazla harcamayı Almanya yapmaktadır. Çizelge 17'de 2001 – 2002 yılları arasında AB ülkelerinin bitki tüketimi için harcadıkları miktar hem toplam hem de kişi başına düşen € değerleri olarak verilmiştir [CBI, 2004].

Çizelge 17. Avrupa Birliği Bitki Tüketimi, 2001-2002 [CBI, 2004].

	Milyon €	Yıl
Almanya	3.753	2002
İtalya	2.462	2002
Fransa	1.166	2002
Hollanda	551	2002
İngiltere	741	2002
İsveç	300	2001
Avusturya	245	2000
İspanya	139	2002
Belçika	79	2002
Danimarka	75	2002
Yunanistan	65	2001
Portekiz	52	2001
Finlandiya	50	2002

İrlanda	14	2002
Polonya	90	2001
Çek Cumhuriyeti	40	2001
Slovenya	35	2001
Macaristan	26	2002
Slovakya	5	2002

5.3. AB'nin İhracatı

AB üyeleri tarafından ihraç edilen bitki materyalleri arasında en fazla geliri iç ve dış mekan bitkileri oluşturmaktadır. 2002 yılında ihraç edilen bitki materyallerinin %82'sini iç ve dış mekan bitkileri oluşturmaktadır. Yine 2002 yılında ihraç edilen bitki ve bitki materyallerinden yaklaşık 2.4 milyar € gelir elde edilmiştir [CBI, 2004]. Çizelge 18'de 2000 – 2002 yılları arasında AB ülkeleri tarafından ihraç edilen bitki ve bitki materyallerinin parasal değeri ve miktarı verilmektedir.

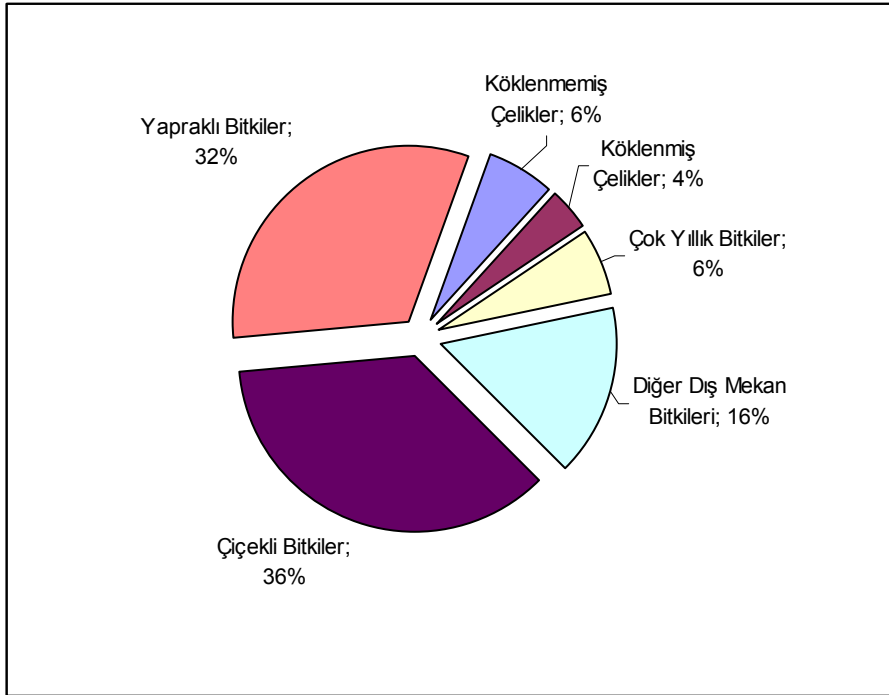
Çizelge 18. 2000 – 2002 yılları arasında AB tarafından ihraç edilen bitki ve bitki materyalleri [Eurostat, 2002]

	2000		2001		2002	
	Değer (1000 €)	Miktar (ton)	Değer (1000 €)	Miktar (ton)	Değer (1000 €)	Miktar (ton)
Toplam	2.100.677	1,002,659	2.125.342	985,718	2.350.225	1,035,520
Hollanda	1,146,945	507,370	1,142,981	497,249	1,321,031	537,040
Danimarka	342,552	110,476	353,009	110,965	375,729	117,277
Belçika	184,024	90,317	204,878	84,277	204,625	76,577
İtalya	176,352	163,025	171,675	161,380	195,164	176,246
Almanya	145,172	72,703	137,893	66,613	134,862	64,822
İspanya	49,635	25,154	57,920	30,716	62,274	30,207
Fransa	29,123	20,405	26,179	18,529	25,621	21,570
Portekiz	9,181	4,335	11,141	4,408	10,813	2,603
Avusturya	6,779	3,205	9,369	3,763	10,274	4,128
İngiltere	7,312	3,816	7,417	6,190	6,813	2,973
İsveç	1,547	476	1.823	702	1,882	860
Yunanistan	1,647	1,264	740	543	701	558
Finlandiya	114	16	111	317	191	560
İrlanda	89	35	113	50	165	76
Lüksemburg	232	65	93	16	81	23

Hollanda, çiçek ticaretinde büyük bir ağırlık kazanmaktadır. 2002 yılında bitki ve bitki materyalinin ihracatında elde ettiği gelir tüm Avrupa Birliğinin %58'idir [CBI, 2004].

Şekil 1'de AB'de ihraç edilen bitki materyalinin %68'nin yapraklı ve çiçekli iç mekan bitkilerinin oluşturduğu görülmektedir. 2002 yılında AB ülkelerinin çiçekli iç mekan bitkilerinin ihracatından elde ettikleri gelir 840 milyon €'dur. Ve %36'sını oluşturmaktadır. İkinci önemli ihraç edilen grup ise yapraklı iç mekan bitkileridir. Bu

grubun ihracatından ise 755 milyon € gelir elde edilmiştir. Toplam bitki materyali ihracatının %32'ni oluşturmaktadır [CBI, 2004].

Şekil 1. 2002 yılında AB tarafından ihraç edilen bitki materyalinin % olarak değeri [CBI, 2004].

5.4. AB'nin İthalatı

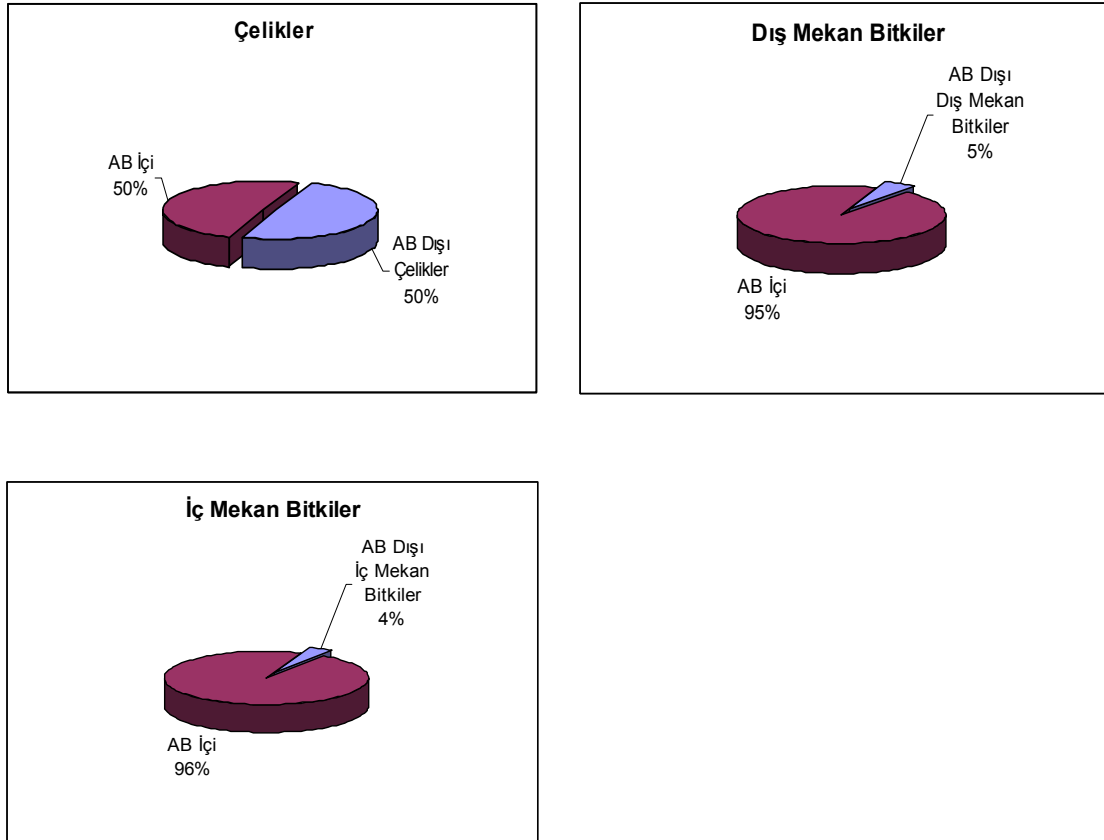
AB'nin 2002 yılında üye olan ve üye olmayan ülkelere ithal ettiği bitki ve bitki materyalinin miktarı 2 milyar €'dur. Bu parasal değer, 200-2002 yılları arasında %10 artmasına rağmen, ithal edilen bitki miktarı %1 azalmıştır [CBI, 2004]. Çizelge 19'da, AB'deki toplam bitki ve bitki materyali ithalatının %28'inin Almanya tarafından yapıldığı görülmektedir [Eurostat, 2002].

Çizelge 19. 2000 – 2002 yılları arasında AB tarafından ithal edilen bitki ve bitki materyalleri [Eurostat, 2002]

	2000		2001		2002	
	Değer (1000 €)	Miktar (ton)	Değer (1000 €)	Miktar (ton)	Değer (1000 €)	Miktar (ton)
Toplam	1,861,437	879,275	1,976,348	1,194,728	2,055,967	868,322
Almanya	598,059	311,103	610,513	300,632	566,163	297,488
Fransa	282,887	107,419	278,362	97,470	310,459	100,753
İngiltere	194,896	155,975	241,204	481,643	255,252	125,641
Hollanda	181,052	82,600	190,163	83,603	221,745	95,249
İtalya	138,028	45,893	141,711	45,426	140,447	48,118
Belçika	101,621	53,877	119,338	55,868	128,440	56,466
Avusturya	98,687	29,873	108,573	32,738	114,616	34,369
İsveç	85,022	23,767	90,903	25,926	104,968	28,226
Danimarka	68,132	20,672	79,047	25,185	87,826	28,952

İspanya	42,321	21,928	45,982	22,209	47,272	25,782
Finlandiya	21,313	6,728	23,692	7,387	24,814	8,064
Portekiz	18,761	8,351	20,320	8,937	20,171	8,316
İrlanda	7,930	1,839	8,446	2,305	12,860	2,807
Yunanistan	13,678	7,193	8,847	3,698	12,530	6,412
Lüksemburg	9,052	2,058	9,245	1,702	8,405	1,680

2002 yılında AB ülkeleri tarafından yapılan bitki ve bitki materyali ithalatının %90'nı kendi aralarında yapmıştır. Başka bir deyişle ithalatın sadece % 10'unu AB ülkeleri dışından yapmaktadır [CBI, 2004].

Şekil 2. AB'ye üye olan ve olmayan ülkelerin AB'ye ithal ettikleri bitki ve bitki materyallerinin oranı [CBI, 2004].

Sonuç

Türkiye sahip olduğu farklı ekolojik koşullar ve iklimsel avantajlar nedeniyle peyzaj çalışmalarında kullanılan bitki materyali yetiştiriciliği açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak, bir takım sorunlar bu potansiyelden yeterince yararlanmamıza engel olmaktadır. Anaç materyal temini, tesis ve alt yapı yetersizliği, sermaye ve kredi yetersizliği, Pazar koşulları, üretim planlaması, ıslah çalışmaları, ihracat, pazarlama, ulaşım, muhafaza başlıca sorunlardır. Ayrıca Türkiye'nin üretim alanları, üretim miktarları, dağılımı, ihracatı ve ithalatı gibi istatistikî bilgileri AB ve diğer dünya ülkeleri standardında değildir.

Türkiye kadar olumlu iklim koşullarına sahip olmayan birçok dünya ülkesi; İsrail, bazı Uzak Doğu Ülkeleri (Hong Kong, Japonya, Singapur ve Tayvan) ve Kuzey

Amerika ülkeleri (ABD ve Kanada)'nın sadece dış mekan bitki ithalatı 1758225000 \$, ihracatı ise, 535826000 \$'dır.

AB'ye girmeye çabası içinde olan Türkiye'nin her şeyden önce bitki ve bitki materyallerinin ticaretinde başarı sağlanması için öncelikle mevcut durumu analiz etmeli ve bu büyük pazar koşulları için stratejiler geliştirmelidir. AB'nin ana hatlarıyla verilen peyzaj çalışmalarında kullanılan bitki materyalinin ticari analizi AB'nin ne kadar büyük bir pazar olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

Aksu E., 2000. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Süs Bitkileri (İç Mekan – Saksılı- Süs Bitkileri) Alt Komisyon Raporu.

Barış, M.E., G. Barış , 2000. Ankara'da Yol Ağaçları ve Sorunlar. 2000'li Yıllarda Yaşadığımız Çevre ve Peyzaj Mimarlığı Sempozyumu, 24-26 Mayıs 2000, Ankara.

Beş Yıllık Kalkınma Planı Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Süs Bitkileri (Dış Mekan Süs Bitkileri) Alt Komisyon Raporu.

CBI, 2004. "Plant and Young Plant Material", EU Market Survey.

Cochise County Cooperative Extension Home Horticulture, 2002. Why Use Native Plants? ag.arizona.edu/cochise/mg/whyusenativeplants.htm.

Çakır, M., N. Kılıç, 2000. Ülkemizde Dış Mekan Süs Bitkileri Pazarlama Sorunları ve Alınması Gerekli Önlemler. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 19-21 Ekim 2000, Ankara.

De Groot, N. S. P.,1998. Floriculture Worldwide Trade and Consumption Patterns. World Conference on Horticultural Products, Rome,1-20 June, 75-98.

Erkal S. 2004.Çiçekçilik Sektörünün Durumu, Sorunları ve Gelişme Önerileri, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No 2004-18 İstanbul.

EUROSTAT, 2002. www.eurostat.com

GÜRSAN,K., ERKAL, S., 1998. "Dünyada ve Türkiye'de Süs Bitkileri Üretim ve Ticaretindeki Gelişmeler", I. Ulusal Süs Bitkileri Kongresi, Bildiriler Kitabı, Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, 1-11, Yalova.

HEINRICH, F., SIEGMUND I., 1996. "Year Book of the International Horticultural Statistics", AIPH- Union Fleurs, Institut für Gartenbauökonomie der Universität, volume 44, Hannover.[Titiz ve ark., 200'de kaynak olarak kullanılmıştır.]

KARAGÜZEL, O., AKKAYA F., TURKAY C., GÜRSAN K., ÖZÇELİK A., ERKEN K., ÇELİKEL, F.G., 2001. "Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Süs Bitkileri Alt Komisyon Raporu", Sekizinci Beş Kalkınma Planı, Yayın No:DPT:2645-ÖİK:653, Ankara.

KORKUT, A., YILDIRIM, T. GÖRÜR, G., ÇAKMAK, S., 1995. "Türkiye'de Süs Bitkileri Tüketim Projeksiyonları ve Üretim Hedefleri", IV. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, Tarım Haftası'95 Kongre Kitabı, 2. Cilt, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:26, 697-714, Ankara.

KORKUT, A., İNAN, İ.H., 1995. "Saksılı Süs Bitkileri", Hasad Yayıncılık Ltd. Şti. Mart-1995, İstanbul.

SÖĞÜT, Z., EMEKSİZ, F., 1992. "Türkiye'de Süs Bitkileri Üretim ve Ticaretinin Yapısı ve Gelişimi ile Avrupa Topluluğuna Uyum İçin Gerekenler", I. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, Cilt II, 723-728, İzmir.

TİTİZ S., ÇAKIROĞLU N., YILDIRIM T.B., ÇAKMAK S., 2000. "Süs Bitkileri Üretim ve Ticaretindeki Gelişmeler", Türkiye Ziraat Mühendisliği 5. Teknik Kongresi, Yayın No:38, Cilt 2, 709-740, Ankara.

Uslu, A., 2002. İthal Süs Bitkileri İle Ekonomik/Ekolojik Park Tasarımı Gerçekleşebilir mi? II. Ulusal Süs Bitkileri Kongresi, 22-24 Ekim 2002, Antalya.